

Sygn. akt III AUa 443/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Anna Rodak

Sędziowie: SA Lucyna Guderska

SA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.)

Protokolant: sekretarz sądowy Aleksandra Białecka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 października 2019 r. w Ł.

sprawy K. S.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o emeryturę rolniczą

na skutek apelacji K. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu

z dnia 20 marca 2019 r. sygn. akt IV U 748/18

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 443/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 10 września 2018 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił K. S. prawa do emerytury rolniczej z powodu nieudowodnienia wymaganego okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu przez co najmniej 25 lat. Do ustalenia prawa do emerytury uwzględniono wnioskodawcy okresy w łącznym wymiarze 17 lat 5 miesięcy i 8 dni.

W odwołaniu od tej decyzji z dnia 14 listopada 2018 r. ubezpieczony podniósł zastrzeżenia co do sposobu wyliczenia okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 stycznia 1984 r. do 1 kwietnia 1982 r. oraz niezaliczenie okresów pracy w rodzinnym gospodarstwie rolnym od 1 września 1972 r. do 30 września 1972 r., od 30 września 1972 r. do 30 czerwca 1973 r., od 1 września 1973 r. do 30 września 1974 r. Organ rentowy domagał się oddalenia odwołania.

Sąd Okręgowy w Sieradzu wyrokiem z dnia 20 marca 2019 r. oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Sąd Okręgowy ustalił, że K. S., urodzony (...), w dniu 18 lipca 2018 r., złożył w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wnioski o emeryturę rolniczą. W kwestionariuszu dotyczącym podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz okresów podlegających zaliczeniu do tego ubezpieczenia wnioskodawca podał, że od 18 lipca 1969 r. do 21 września 1974 r. pracował w gospodarstwie rolnym swojej matki A. D., od 21 września 1974 r. do 31 grudnia 1976 r. był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa Miejskiego, od 3 stycznia 1977 r. do 31 marca 1978 r. był zatrudniony w (...) w Z., od 1 kwietnia 1978 r. do 30 listopada 1980 r. był zatrudniony w (...) w W., od 1 grudnia 1980 r.

do 31 marca 1986 r. był zatrudniony w Urzędzie Gminy w Z., od 2 kwietnia 1986 r. prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą z okresami zawieszzeń, przy czym od 21 stycznia 1984 r. pracuje we własnym gospodarstwie rolnym. Do wniosku zostały załączone m.in.: zaświadczenie Urzędu Gminy w Z., stwierdzające że A. D. podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu pracy w gospodarstwie rolnym w okresie od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1983 r. i opłacała składki w wyznaczonych terminach płatności; świadectwo pracy, stwierdzające że K. S. był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa Miejskiego od 21 września 1974 r. do 31 grudnia 1976 r.; świadectwo pracy, stwierdzające że K. S. był zatrudniony w Spółdzielni Kółek Rolniczych w Z. od 3 stycznia 1977 r. do 31 marca 1978 r., zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu, stwierdzające że wnioskodawca był zatrudniony w (...) P., świadectwo pracy, stwierdzające że K. S. był zatrudniony w Urzędzie Gminy w Z. od 1 grudnia 1980 r. do 31 marca 1986 r.

Z zaświadczenia wydanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. z dnia 3 lipca 2018 r. wynika, że K. S. podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w okresach: od 01.05.1986 r. do 30.11.1988 r., od 01.01.1989 r. do 31.05.1992 r., od 01.07.1992 r. do 31.03.2002 r., od 01.07.2008 r. do 31.01.2010 r., od 12.04.2010 r. do 14.12.2010 r., od 30.03.2011 r. do 15.02.2012 r., od 16.05.2012 r. do 02.01.2013 r., od 28.05.2013 r. do 30.12.2013 r., od 26.02.2014 r. do 30.12.2014 r., od 11.06.2014 r. do 29.09.2015 r., od 18.12.2015 r. do 28.01.2016 r., od 04.08.2016 r. do 30.12.2017 r., od 04.06.2018 r. do nadal.

Zgodnie z zaświadczeniem wydanym przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł., K. S. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników: od 01.01.1984 r. do 31.12.1988 r., od 01.04.1982 r. do 30.09.2004 r., od 01.10.1984 r. do 30.06.2008 r., od 01.02.2010 r. do 11.04.2010 r., od 15.12.2010 r. do 29.03.2011 r., od 16.02.2012 r. do 05.05.2012 r., od 03.01.2013 r. do 27.05.2013 r., od 31.12.2013 r. do 25.02.2014 r., od 31.12.2014 r. do 10.06.2015 r., od 30.09.2015 r. do 17.12.2015 r., od 29.01.2016 r. do 03.08.2016 r., od 31.12.2017 r. do 03.06.2018 r. W zaświadczeniu z dnia 23 lipca 2018 r. Starostwo Powiatowe w P. stwierdziło, że A. D. w operacie ewidencji gruntów gm. Z. figurowała jako właściciel gospodarstwa rolnego o łącznej pow. 2,51 ha na podstawie aktu własności ziemi. Z kolei według zaświadczenia tegoż (...) z dnia 23 lipca 2018 r. A. D. w ewidencji gruntów gm. Z. figurowała jako władająca gospodarstwem rolnym o pow. 2,51 ha. W oświadczeniu z dnia 15 sierpnia 2018 r. K. S. podał, że w okresie wrzesień 1972 r. do maj 1973 r. i do maja 1974 r. pobierał naukę w Policealnym Studium Zawodowym w T., znajdującym się w odległości od miejsca zamieszkania około 100 km. W tym okresie początkowo mieszkał na stacjach, a następnie w internacie szkolnym. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przyjęła, że K. S. legitymuje się następującymi okresami podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników: od 18.07.1969 r. do 30.06.1972 r., od 01.07.1972 r. do 31.08.1972 r., od 01.07.1973 r. do 31.08.1973 r., od 01.01.1984 r. do 31.12.1988 r., od 01.04.2002 r. do 30.06.2008 r., od 01.02.2010 r. do 11.04.2010 r., od 15.12.2010 r. do 29.03.2011 r., od 16.02.2012 r. do 15.05.2012 r., od 03.01.2013 r. do 27.05.2013 r., od 31.12.2013 r. do 25.02.2014 r., od 31.12.2014 r. do 10.06.2015 r., od 30.09.2015 r. do 17.12.2015 r., od 29.01.2016 r. do 03.08.2016 r., od 31.12.2017 r. do 03.06.2018 r., tj. przez 17 lat 5 miesięcy i 8 dni.

Powyższy niesporny stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach organu rentowego. Sąd pozytywie ocenił dowody z dokumentów, których autentyczność oraz wiarygodność, jak również poprawność materialna i formalna nie budziły wątpliwości. Ich treść i forma nie były kwestionowane przez strony postępowania. Brak było zatem podstaw, aby dokumentom tym odmówić właściwego im znaczenia dowodowego.

W ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy zważył, że odwołanie K. S. jest niezasadne. Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, emerytura rolnicza przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny, wynoszący w przypadku mężczyzny 65 lat oraz podlegał ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu przez okres co najmniej 25 lat.

W myśl art. 20 cytowanej ustawy, do okresów ubezpieczenia wymaganych zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 zalicza się okresy:

1/ podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990;

2/ prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983r.;

3/ od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi.

Okresów, o których mowa wyżej nie zalicza się do okresów ubezpieczenia, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie odrębnych przepisów.

Jednakże przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, rolnik lub domownik polega ubezpieczeniu społecznemu rolników, jeżeli nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Sąd Okręgowy podkreślił, że odwołujący zakwestionował niezaliczenie mu przez organ rentowy okresów jego pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, a przed dniem 1 stycznia 1983 r. Okres ten wynosi 1 rok 9 miesięcy i 22 dni. Zatem nawet uwzględnienie tego okresu w całości jako zaliczalnego do okresów ubezpieczenia nie miałyby wpływu na ocenę zasadności zaskarżonej decyzji. Skarżący twierdząc, że jego rzeczywisty okres podlegania ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu rolników jest dłuższy, niż przyjęty przez organ rentowy, winien tę okoliczność udowodnić, zgodnie z procesowym obowiązkiem wynikającym z art. 232 k.p.c. oraz z regułą z art. 6 k.c., iż ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne.

W przypadku wnioskodawcy negatywną przesłanką przyznania prawa do emerytury rolniczej był brak wymaganego okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. W świetle materiału dowodowego bezsporne jest, że organ rentowy zaliczył wnioskodawcy wszystkie możliwe okresy podlegania temu ubezpieczeniu, które łącznie wyniosły 17 lat 5 miesięcy i 8 dni. Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy oddalił odwołanie z mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

W apelacji K. S. zaskarżył wyrok w całości. Sformułował zarzuty:

1/ braku rozstrzygnięcia w części dotyczącej wyliczenia okresu jego ubezpieczenia przez niezaliczenie okresów pracy w rodzinnym gospodarstwie rolnym od 1 września 1972 r. do 30 czerwca 1973 r. i od 1 września 1973 r. do 21 września 1974 r. (w tym okres wakacji od 20 czerwca 1974 r. do 21 września 1974 r.);

2/ oparcia wyroku jedynie o przepis art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników;

3/ nieuwzględnienia argumentacji, iż postanowienia Prezesa KRUS pozbawiające wnioskodawcę prawa do emerytury (choćby częściowej) po kilkunastu latach bycia ubezpieczonym są niegodne i niesprawiedliwe, w kontekście obowiązku opłacania składek, co narusza normy konstytucyjne zawarte w art. 30, art. 46 i art. 67 pkt 1.

W świetle tych zarzutów wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego, ponowne wyliczenie okresu podlegania przez apelującego ubezpieczeniu społecznemu, przyznanie emerytury w procentowej części, obliczonej jako stosunek okresu ubezpieczenia emerytalnego do okresu, po jakim uzyskuje się prawo do podstawowej emerytury.

Organ rentowy w odpowiedzi na apelację K. S. wniósł o jej oddalenie jako bezzasadnej.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego nie zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie było prawo do emerytury, przewidziane w art. 19 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 299). Zgodnie z treścią art. 19 ust. 1 ustawy, emerytura przysługuje ubezpieczonemu rolnikowi - mężczyźnie, który spełnił łącznie następujące warunki:

osiągnął wiek emerytalny 65 lat i podlegał ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu przez okres co najmniej 25 lat, z uwzględnieniem art. 20.

Z kolei w myśl art. 20 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, do okresów ubezpieczenia wymaganych zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 zalicza się okresy:

- 1) podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990;
- 2) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r.;
- 3) od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi.

Jednakże, osobom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. nie dolicza się okresów ubezpieczenia pracowniczego (art. 20 ust. 3 ustawy). K. S. jest osobą urodzoną po 1 stycznia 1948 r., czyli w jego przypadku do okresów ubezpieczenia wymaganych przepisem art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w ogóle nie zalicza się okresów, od których zależy prawo do emerytury zgodnie z przepisami emerytalnymi - art. 20 ust. 3 tej ustawy, a takie okresy ubezpieczenia odwołujący posiada z tytułu zatrudnienia oraz prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników w obecnym kształcie w wielu miejscach daje wyraz odrębności ubezpieczenia w systemie powszechnym i rolniczym (art. 5a, art. 7 ust. 1, art. 16 ust. 3) oraz pierwszeństwu ubezpieczenia w systemie powszechnym. Od 1 stycznia 1999 r. doszło w systemie powszechnym do zmiany sytuacji ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., gdyż ich emerytura zależy od zgromadzonego kapitału (składek). Nie ma zatem podstaw, aby w odrębnym systemie ubezpieczenia społecznego rolników ta sama grupa wiekowa mogła uzyskać prawo do emerytury w systemie rolniczym, w którym emerytura w znacznej części nie zależy od składki (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 marca 2011 r., III UK 83/10, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 99). W systemie tzw. pracowniczym obowiązuje reguła, że wysokość świadczeń jest ekwiwalentna do ciężarów ponoszonych przez ubezpieczonych i płatników. Taka zależność nie zachodzi natomiast w systemie ubezpieczenia społecznego rolników, w którym większa część świadczenia emerytalnego (od 85% do 95% emerytury podstawowej) finansowana jest ze środków budżetowych.

Z dniem 8 stycznia 2009 r. nastąpiła modyfikacja art. 20 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przez dodanie ust. 3 (ustawą z dnia 21 listopada 2008 r. - Dz.U. z 2008 r. Nr 228, poz. 1507). Można twierdzić, że od tego czasu sytuacja urodzonych po 31 grudnia 1948 r. pod pewnymi warunkami stała się lepsza, gdyż do przywołanej zmiany ubezpieczeni mogli zaliczyć do systemu rolniczego ubezpieczenie powszechne lub odwrotnie, przy czym wybór był nieodwracalny. Natomiast zmiana prawna z 2009 r. pozwala uzyskać ubezpieczonym emeryturę z systemu powszechnego (ZUS) i z systemu ubezpieczenia społecznego rolników (KRUS), które to świadczenia mogą być pobierane w zbiegu (art. 33 ust. 2a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Dodać trzeba, że wyłącznie w stosunku do uprawnionych urodzonych po 31 grudnia 1948 r. zasada wyboru jednego tylko świadczenia (art. 33 ust. 2) zrównoważona została zniesieniem możliwości uwzględnienia przy ustalaniu emerytury rolniczej okresów ubezpieczenia innego, niż rolnicze.

Zmiana ta oznacza, że K. S. jest w grupie wiekowej, która przy ustalaniu stażu do emerytury rolniczej nie może doliczać sobie okresów, od których zależy prawo do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Odwołujący może się jednak ubiegać o emeryturę z tego Funduszu z uwagi osiągnięcie powszechnego wieku emerytalnego, gdyż w przypadku świadczenia obliczonego w systemie zdefiniowanej składki staż pracy nie kształtuje już prawa do świadczenia.

Zarzuty apelującego są całkowicie chybione, gdyż K. S. nie posiada stażu ubezpieczenia rolniczego wymaganego przepisem art. 19 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, tj. 25 lat. Sąd Okręgowy zaniechał szczegółowej analizy okresu od 1 września 1972 r. do 30 czerwca 1973 r. i od 1 września 1973 r. do 21 września 1974 r., kiedy to wnioskodawca uczęszczał do Policealnego Studium Zawodowego w T. (około 100 km od gospodarstwa rolnego matki), zamieszkując na stancjach i w internacie. Nawet gdyby uznać, że jest to okres wymieniony w art. 20 ust. 1

pkt 2 ustawy, to pozostaje on bez wpływu na prawo do świadczenia, gdyż łącznie z wykazanim stażem ubezpieczenia rolniczego - 17 lat 5 miesięcy i 8 dni - okres ten nie daje 25 lat.

Zważyć należy, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych poprzedza decyzja organu rentowego, wyrażająca stanowisko organu tego organu, zakwestionowane w drodze odwołania. Treść decyzji wyznacza zatem zakres i przedmiot rozpoznania sądowego, w którym sąd rozstrzyga o zasadności wniosku w granicach przedmiotu decyzji. Sąd nie działa w zastępstwie organu rentowego i nie ustala ab initio prawa do świadczeń ani też kwestii obojętnych dla tego prawa; rozstrzygnięcie zawsze odnosić się musi do przedmiotu zaskarżonej decyzji. Z tym rozwiązaniem koreluje treść art. 477¹⁴ § 1 i 2 k.p.c., zgodnie z którym sąd oddala odwołanie, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia, a w razie uwzględnienia odwołania sąd zmienia zaskarżoną decyzję w całości lub w części i orzeka co do istoty sprawy. Sąd nie dysponuje zatem możliwością dowolnego kształtowania rozstrzygnięcia merytorycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2018 r., I UK 245/17, LEX nr 2553894). Skoro przedmiotem zaskarżonej decyzji z dnia 10 września 2018 r. było prawo do emerytury rolniczej K. S., to obowiązkiem Sądu pierwszej instancji było rozstrzygnąć o tym prawie, a nie o przesłankach, które - w okolicznościach sprawy - nie mają żadnego znaczenia dla nabycia prawa.

Równie nietrafne są pozostałe zarzuty i żądania apelacji. Ubezpieczony wniósł o przyznanie świadczenia nieznanego ustawie (emerytury proporcjonalnej do posiadanego ubezpieczenia), powołując się w istocie na zasadę słuszności. W judykaturze utrwalony jest pogląd, że do złagodzenia rygorów prawa ubezpieczeń społecznych nie stosuje się art. 5 k.c. Przepisy prawa ubezpieczeń społecznych, w tym także przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, mają charakter przepisów prawa publicznego. Rygoryzm prawa publicznego nie może być łagodzony konstrukcją nadużycia prawa podmiotowego przewidzianą w art. 5 k.c. lub art. 8 k.p. Zarzut nadużycia prawa podmiotowego albo czynienia ze swego prawa podmiotowego użytku niezgodnego z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych musiałby być odniesiony do czynności organu rentowego, który wydając decyzję nie korzysta wszak ze swoich praw podmiotowych (regulowanych Kodeksem cywilnym), lecz realizuje ustawowe kompetencje organu władzy publicznej. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych art. 5 k.c. nie ma więc zastosowania, a materialnoprawną podstawą świadczeń emerytalno-rentowych mogą być tylko przepisy prawa, nie zaś zasady współżycia społecznego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 29 października 1997 r., (...), OSNP 1998 nr 15, poz. 465, z dnia 26 maja 1999 r., II UKN 669/98, OSNP 2000 nr 15, poz. 597 – notka, z dnia 12 stycznia 2000 r., II UKN 293/99, OSNP 2001 nr 9, poz. 321 - notka; z dnia 9 października 2014 r., II UK 15/14, Legalis nr 1157447).

Nie znajdując, z omówionych względów, podstaw do uwzględnienia zaskarżenia Sąd Apelacyjny oddalił apelację K. S. na podstawie art. 385 k.p.c.